Výskyt falz v prokazování kvality výrobků, povrchových úprav a ochran

Ing. Miroslav Valeš, Ph.D.
VZLU TEST, a.s.

Abstrakt
V každé společnosti se vždy najdou snahy něco, nebo někoho ošidit či podvést. Podvody mohou zasahovat takřka do jakékoliv oblasti, mohou mít velmi různorodý charakter a také dopad, a mohou být vykonány jak fyzickými, tak i právnickými osobami. Tento příspěvek má za cíl upozornit na některé případy, které se vyskytly v poslední době, a to zejména v souvislosti s prokazováním kvality výrobků či povrchových úprav a ochran, v rámci jejich ověřování zkouškami.

Úvod

Povrchové úpravy a ochrany se vytvářejí obecně z důvodu potřeby změny vybraných vlastností základního materiálu, případně celého výrobku. Je zřejmé, že povrchové úpravy zásadním způsobem ovlivňují vlastnosti a kvalitu výsledných výrobků. Aby se prověřilo a zajistilo dosažení předepsaných vlastností, je běžnou součástí návrhu, schvalování, ale i výroby, ověřování předepsaných či dosažených parametrů a kvality. V případě povrchových ochran a úprav, ale nejen v těchto případech, probíhá toto ověřování i formou laboratorních zkoušek, zejména urychlených, které se realizují v příslušných zkušebnách. Zkušebny mohou mít charakter zkušeben podnikových, které se nejčastěji vyskytují u velkých výrobních firem; v řadě případů se ale jedná o subjekty nezávislé na objednateli zkoušek. Často je jedná o zkušebny fungující na komerční bázi a vybavené příslušnými schváleními, certifikacemi a oprávněními.

Požadavky na provádění různých typů zkoušek mají velmi rozdílný charakter, včetně četnosti jejich provádění. V některých případech se jedná o jednorázové zjišťování kvality či vybraných parametrů, v jiných o více či méně pravidelné požadavky ve vazbě např. na množství produkovaných výrobků, potřeby ověřování nastavení výrobních parametrů technologií při jejich změně či přestavování apod. Je zřejmé, že dodržení časového rámce provedení zkoušek může představovat jeden ze zásadních prvků v dokladování kvality návrhu a zhotovení výrobku, vč. povrchových ochran. S výjimkou vývojových a informativně prováděných testů bývá z hlediska objednatele zkoušek podstatný také vyhovující výsledek zkoušek, na kterém mnohdy závisí uvolnění procesu výroby, doložení kvality odběrateli apod. Realizace zkoušek také představuje pro objednatele finanční náklady spojené s pokrytím nákladů na provedení zkoušek.

Tak jako ve všem na světě, tak i v rámci provádění testů se z času na čas vyskytnou situace, kdy dojde k podcenění potřeby včasného plánování, přípravy a realizace zkoušek, nebo se řešený projekt dostává do časového skluzu. Výskyt těchto nedostatků bývá v posledních letech umocňován i relativně velkou fluktuací zaměstnanců zejména ve větších výrobně orientovaných firmách s vyšší sériovostí výroby, vedoucí v některých případech i k menší míře odbornosti pracovníků, kteří pak nedokáží časový, někdy i věcný, průběh projektu dostatečně kvalitně řídit. Důsledkem pak bývá mnohdy nedostatek času na provedení zkoušek, v krajním případě i nedostatek momentálních kapacit zkušeben. K vyřešení těchto problémů přistupují subjekty velmi individuálně, a v krajním případě se může vyskytnou i řešení, které standardní proces ověřování a zkoušení zjednodušují na úkor rozsahu testů, případně tyto testy i zcela obchází. Také ostatní, dříve popsané důvody (výsledek zkoušky, finanční náročnost) mohou vést k podobným tendencím.

V současnosti prochází celá společnost komplikovaným obdobím, kdy se ve stejný čas vyskytuje více negativních faktorů s dopady i na průmyslovou výrobu. Jedná se jak o dopady související s pandemií covid-19, ale také dopady nedostatků čipů či obecně některých materiálů a komponent, problémy s přepravou zboží, růstem cen energií ale i zboží, komponent, materiálů apod. Tyto a další faktory mnohdy také ovlivňují funkčnost zavedeného zásobování typu Just-in-Time, který má za obvyklých podmínek řadu předností. Různé subjekty se s dopady těchto faktorů vyrovnávají různým způsobem a s různou úspěšností. V mnoha případech se ale hledají různá zjednodušení, nebo úsporná řešení, která jsou někdy na hraně dodržování všech potřebných postupů, v krajním případě i za ní. V praxi tak byly zaznamenány případy, kdy došlo k obcházení standardních postupů v rámci požadovaných zkoušek, dokonce i případy, které vedly ke vzniku falzifikátů dokumentů, které dokladují provedení zkoušek výrobků či povrchových úprav a ochran, včetně jejich výsledků. Výskyt těchto falzifikátů je zřetelně četnější právě v posledním období / letech, a týká se více objednatelů zkoušek, a také více zkušeben.

Protokoly o zkouškách, zprávy, certifikáty apod., bývají nejčastěji vydávány a distribuovány v papírové formě; v posledních letech však začínají převažovat elektronické verze těchto dokumentů, zejména pak ve formátu typu pdf. Tento formát je oblíben pro jednoduchou formu jeho vzniku a částečně i zabezpečení obsahu dokumentu, neboť se jedná o formát souboru, který není primárně určen k editaci. Editace pdf souborů není základními a běžnými nástroji proveditelná, přinejmenším ne v plné míře. Zkušebna tak často poskytuje výsledky provedených testů ve formě, která umožňuje jednoduchou a rychlou distribuci k zadavateli zkoušky a v případě potřeby umožňuje zadavateli získat i papírový výtisk (tisk z pdf). Dokumenty s výsledky zkoušek může zadavatel jednoduše dále používat k prezentacím výsledků či jejich zasílání třetím stranám apod. V posledních letech se stala distribuce protokolů, zpráv a dalších výsledků zkoušek formou pdf naprosto běžnou formou, která celý proces distribuce zjednodušuje, zrychluje, a mnohdy je ze strany zadavatelů také explicitně vyžadována, a to i namísto původní papírové formy.

Bylo však zaznamenáno více případů, kdy tyto dokumenty, vydané např. před několika roky, byly prostřednictvím nástrojů a aplikací dostupných na internetu částečně pozměněny a editovány tak, že jim byly upraveny např. čísla či označení samotného protokolu, data provedení testů, případně pozměněny výsledky testů či dokonce vyměněny některé fotografie a obrázky, a zbytek byl ponechám mnohdy i s podpisy autorů protokolu, razítky atd. Některé z těchto případů jsou v obecné rovině předmětem související prezentace.

Zachycení těchto protokolů, nebo jiných podobných případů, je zpravidla dílem náhody, neboť ten, kdo protokoly či jiné dokumenty upravuje, toto z logiky věci nijak prezentovat nebude. Samotná zkušebna nemá šanci sledovat, jak žadatel s protokolem v pdf, jehož zpracování a vydání v rámci provedené zkoušky zaplatil, a který je tedy jeho majetkem, nakládá. Další případné subjekty, kterým byl protokol či jeho části předán nebo prezentován, nemají zpravidla jakoukoliv povědomost o existujícím falzu a nemají tedy potřebu znevěrohodnit dokument dodaný svým partnerem a tento prověřovat.

Výsledkem tak může v krajním případě být stav, že do výroby, či následně na trh, je uveden produkt, který nebude mít odpovídající či deklarované vlastnosti, i když v rámci nastavených procesů řízení a kontroly kvality v rámci výroby se může jevit vše jako naprosto v pořádku. Dopady tohoto stavu ale mohou být poměrně zásadní, a to jak na koncového uživatele, tak i na subjekt, u kterého falzum vzniklo.

V této souvislosti je vhodné odkázat na existující zákon na zákon č.40/2009 Sb. Trestní zákoník, zejména pak §209 – Podvod, a dále i na Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim č. 418/2011 Sb., podle kterého je mj. možno právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu i tehdy, pokud neprovedla povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřízeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu. Zjednodušeně je tedy možno vycházet z toho, že pokud neprovede společnost opatření k zamezení spáchání trestného činu, tak zodpovídá plně i za činnosti prováděné každým zaměstnancem. Důsledky pak mohou být pro subjekt různé, včetně např. zákazu dotací, zákazu činnost, nebo i zrušení právnické osoby.

Existují ale i další možné dopady, které mohou být pro subjekty odpovídající za vznik falzí velmi bolestné. Osobně považuji za zásadní ztrátu důvěryhodnosti společnosti, což se může reálně projevit na zrušení kontraktu, či spolupráce ze strany odběratele, a v extrémním případě to může být pro subjekt i likvidační z důvodu ztráty odbytu. V úvahu samozřejmě může připadat i náhrada škody, přičemž objem této náhrady může být opět, dle okolností, i likvidační. V porovnání např. s cenou zkoušek se jedná zřejmě o nesrovnatelné částky.

Nabízí se samozřejmě i otázka, zdali sám subjekt (např. zkušebna), který dokumenty (např. protokoly) vystavuje, nemůže sám přijmout opatření, vedoucí k odstranění možnosti nebo snížení rizika vzniku falzifikátů, včetně zabezpečení dokumentů ve formátu pdf. V případě tradičních „papírových“ dokumentů existuje řada možností snížení rizika jejich padělání či falšování, včetně použití průsvitky, bezpečnostní holografické samolepky apod. Také u elektronicky vydávaných dokumentů existují některé nástroje, které mohou stupeň zabezpečení zvýšit. Jedná se např. o zaheslovaní dokumentu proti editaci, nebo opatření dokumentu elektronickým certifikátem, který v sobě přímo nese datum provedení podpisu = poslední úpravy dokumentu.

Veškeré tyto úpravy a zabezpečení vždy budou mít svá omezení. Stoprocentní zabezpečení bohužel není možno zajistit ani v případě papírových, ani v případě elektronických dokumentů. I přes sebevětší snahu vystavovatele dokumentu nebude tak zřejmě možno zneužití dokumentů a jejich padělání nikdy zcela zabránit. S ohledem na možnou závažnost důsledků související s vznikem falšovaných či padělaných protokolů a zpráv z ověřování výrobků a povrchových úprav je ale třeba snažit se jejich vznik minimalizovat všemi možnými způsoby.